

СТОРІНКА НАШИХ ПАРТНЕРІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОНД «КРОК ЗА КРОКОМ»

Одним із найважливіших завдань кожної дитини є налагодження соціальних стосунків, оскільки вони є невід'ємною складовою людського життя. Більшість дітей налагоджують дружні стосунки з ровесниками природним шляхом. Однак деяким дітям, зокрема дітям з особливостями психофізичного розвитку, у цій справі доводиться допомагати (шляхом створення відповідних умов). Діти легше вступають у нормальні соціальні й дружні стосунки в середовищі, де такі взаємини цінуються та заохочуються. Це означає, що вчителі й вихователі мають регулярно створювати умови для розвитку позитивних соціальних взаємин учнів.

У рамках програми «Інклюзивна освіта» Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» було проведено дослідження «Оцінка впливу інклюзивної моделі освіти на учасників проекту». Його результати засвідчили, що розвиток дружніх стосунків у дитячому колективі є запорукою успішного навчання та взаємодії всіх дітей. Батьки дітей з особливими освітніми потребами переконані, що найсприятливішими умовами для виховання й навчання їхніх дітей є загальноосвітні навчальні заклади, де діти можуть успішно навчатись, досягаючи свого повного потенціалу, мати доступ до всіх ресурсів цієї громади та спілкуватися з однолітками.

Пропонуємо практики, які допоможуть педагогам установити дружні відносини в дитячому колективі.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ

М. Ворон, Ю. Найда

Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»

Наявність друзів — одне з чудових задоволень у житті. Друзі необхідні в будь-якому віці, але все більше досліджень підтверджують особливу важливість спілкування з ровесниками для маленьких дітей. Більше того, установлення добрих взаємовідносин з однолітками є найважливішим зі здійснень у ранньому дитинстві.

Дітям молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами часто складно встановити взаємини з однолітками. Дані досліджень свідчать, що приблизно 75 % дітей, прийнятих у спеціальні дитячі дошкільні заклади, мають складності або затримку в оволодінні соціальними вміннями спілкування з однолітками. Вихователям спеціальних дитячих дошкільних закладів необхідно створювати малятам різноманітні можливості для оволодіння такими вміннями впродовж дня.

Надання дітям допомоги в установленні дружніх відносин може бути складною проблемою для вихователів спеціальних дитячих дошкільних закладів. Незважаючи на те що деякі стратегії навчання довели свою ефективність при поліпшенні соціальної взаємодії між дітьми-однолітками, такі методики часто вимагають широкого використання підказок і зауважень вихователя. Наприклад, одна така стратегія вимагає, щоб вихователь використовував ряд підказок і заохочень для того, щоб ініціювати соціальну взаємодію дітей і досягти її збереження протягом визначеного періоду часу. Це може порушувати нормальний плин соціальних обмінів між однолітками, а також вимагати від вихователя значного часу й енергії. Для вихователів, які працюють з маленькими дітьми з особливими освітніми потребами, більш підходящими є методики навчання, які можна використовувати в ході звичайних занять у групі.

Групові вправи зі встановлення дружніх відносин — це простий та ефективний спосіб розвитку соціальних умінь у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Як виконувати групові вправи зі встановлення дружніх відносин?

Групові вправи зі встановлення дружніх відносин виявляються найбільш ефективними, коли ви залучаєте до групи дітей із соціальними вміннями, які відповідають їхньому віку. Оптимальна кількість таких дітей повинна складати 30 % від загальної кількості дітей у групі.

До початку вправ обговоріть важливість дружби. При цьому можна розповісти історію про двох хлопців, друзів або поговорити про проблеми, з якими зустрічаються деякі діти, намагаючись подружитися з іншими однолітками. Потім запропонуйте дітям продемонструвати, як можна виразити відносини дружби, наприклад, потискуючи руку, посміхаючись або кажучи людям, що вони вам подобаються. Поясніть дітям, що вони виражають один одному знаки дружби.

Перед початком вправи зі встановлення дружніх відносин запропонуйте дітям привітати один одного, використовуючи визначений символ дружби, такий як посмішка, поплескування по спині чи обійми. Потім поясніть суть вправи. Покажіть дітям, як співати пісню або грати у гру, використовуючи знаки дружби. Наприклад, можна заспівати відому пісню «Якщо ти щасливий і знаєш про це». Замість того щоби співати «тупни ногою», можна запропонувати дітям використовувати слова «поплескай друга по спині» або «по-дружньому обійми приятеля». У таблиці «Приклади занять у дитячих дошкільних закладах з елементами дружби та без них» показано, як були змінені дві вправи, щоби включити в них елемент дружби. Під час усієї вправи хваліть дітлахів за вираження дружби. Наприклад, можна позитивно реагувати, коли дитина під час цієї вправи сміється або невимушено спілкується з іншою дитиною.

У чому полягає важливість вправ зі встановлення дружніх відносин?

Взаємини з однолітками мають унікальні властивості, що впливають на соціальний розвиток дитини. Оскільки сторони, які беруть участь у взаєминах ровесників, рівні, діти опановують уміння домовлятися один з одним і досягати компромісу, що буде потрібне їм для зрілих соціальних взаємин, коли вони

стануть дорослими. Був також установлений зв'язок взаємин, що існують між дітьми в ранньому віці, з подальшою соціальною адаптацією, коли діти стануть дорослими. Результати досліджень підтверджують, що неприйняття з боку однолітків є важливим провісником проблем у сфері соціальних взаємин у майбутньому. І навпаки, добрі взаємини з ровесниками в дитячому віці є добрим провісником необхідної соціальної адаптації у зрілому віці.

Для надання допомоги вихователям спеціальних дитячих дошкільних закладів і закладів інклюзивного типу у сприянні встановленню дружніх відносин між дітьми у групі були розроблені спеціальні вправи. Результати досліджень підтверджують ефективність групових вправ зі встановлення дружніх відносин у поліпшенні соціальної взаємодії між дітьми як під час групових вправ, так і під час самостійної гри. **Вправи зі встановлення дружніх відносин — це типові дошкільні ігри, пісні та види діяльності, що були відповідним чином змінені, щоб у них була присутня реакція, яка виражає любов.** Ці вправи виконуються під час групових занять у великій чи маленькій групі. Вони вимагають мінімальної підготовки вихователя, є дуже природними й приносять багато радості дітям.

Рекомендації з успішного використання

Незважаючи на те що групові вправи зі встановлення дружніх відносин можна виконувати легко й природно, пропонуємо вам кілька рекомендацій, які полегшать вашу роботу.

Розмір групи

Вправи зі встановлення дружніх відносин можна виконувати в невеликих групах по 5–10 дітей або у великих групах, що нараховують 10–20 дітей. Якщо у групі є діти, які мають труднощі в установленні дружніх відносин, тоді ефективніше працювати з меншою групою.

Тривалість виконання

Оскільки групові вправи мають гучний характер, оптимальний час їхнього проведення — 5–10 хвилин.

Вибір виду діяльності

Найкраще починати з пісень та ігор, які діти вже добре знають. Таким чином і діти, і вихователь зможуть зосередити увагу на вираженні дружніх почуттів, а не на необхідності вивчити правила гри або слова нової пісні. Коли діти будуть знайомі зі змістом групових вправ зі встановлення дружніх відносин, можна додати нові ігри та пісні. Упродовж відведеного для цього виду діяльності часу можна кілька разів повторити одну й ту ж саму вправу або попрацювати з різними іграми та піснями.

Вибір проявів дружби

Необхідно ретельно вибирати, який прояв дружби ви хочете заохочувати, беручи до уваги культурні й соціальні цінності громади та батьків дітей, а також характер групи дітей. Наприклад, у деяких ситуаціях використання «обійм» може виявитись неприйнятним. Бувають випадки, коли батьки не хочуть, щоб діти однієї статі обіймали один одного, або ж випадки, коли діти не можуть обіймати один одного «легко». У таких ситуаціях проявом дружби можуть бути рукостискання. Іншими проявами дружби можуть бути посмішка, поплескування по спині або добрі слова.

Участь окремих дітей

Значна частина успіху вправ зі встановлення дружніх зв'язків залежить від того, як ви будете заохочувати дітей до участі. Приділяйте особливу увагу дітям, які рідко або ніколи не отримують проявів дружби. Для виходу з такої ситуації ви могли би самі взяти участь у вправі та вибрати цю дитину або ж запропонувати іншим дітям прийняти її. Якщо стає очевидним, що дитина не почуває себе комфортно, виявляючи чи одержуючи знаки дружби, не треба насильно змушувати її брати участь у вправі.

Приклади занять у дитячих дошкільних закладах з елементами дружби та без них

Гра або заняття	Указівки	Змінені вказівки або вправи зі встановлення дружби
Пісня «Якщо ти щасливий і знаєш це...»	Діти сідають у коло разом з вихователем і співають наступні слова: «Якщо ти щасливий і знаєш це, плескай в долоні. Якщо ти щасливий і знаєш це, то це буде видно на твоєму обличчі. Якщо ти щасливий і знаєш це, плескай в долоні». Повторіть, використовуючи «тупни ногою» ... «крикни ура!» ... «Зроби всі три речі»	«Якщо ти щасливий і знаєш це, обійми свого друга». Використовуйте інші прояви дружби за бажанням
Гра «Качка, качка, гусак»	Діти сідають у коло разом з вихователем, і одна дитина призначається на роль «ведучого». Дитина ходить по колу й злегка доторкається до голови кожної дитини, кажучи «качка». Коли вона скаже «гусак», то останній женеться за дитиною доти, доки «ведучий» не займе місце «гусака». Якщо «гусак» упіймає «ведучого», то «ведучий» сідає в центрі кола. «Гусак» автоматично стає «ведучим», і гра починається спочатку	Перш ніж почати тікати, дитині, яка є «ведучим», слід обійнятися з «гусаком»

Колективні вправи зі встановлення дружніх відносин призначені допомогти вихователям у сприянні соціальній взаємодії між однолітками. Їх легко та весело проводити, їхня ефективність підтверджена результатами досліджень, і вони відбуваються у природному соціальному контексті дошкільних ігор і пісень. Вони представляють зручну стратегію сприяння взаємодії між дітьми.